

De drang om plastisch te getuigen

Beeldhouwster Gra Rueb leerde het vak in een tijd dat de vrije beeldhouwkunst in opkomst was. Vrouwen hadden daarbij een extra inhaalslag te maken. Rueb was geen actief feministe, maar kon zich goed staande houden in de door mannen bepaalde wereld.

Men vond beeldhouwen stoffig en vies werk, niets voor jonge dames!

Kat van Rueb uit 1939 in het Zuiderpark. Foto Marloes Huiskamp

Op vrijdag 14 juli 1939 werd een nieuwe brug geopend over het Kanaal dat van de Prinsessegracht naar Scheveningen loopt. Behalve de wethouder Openbare Werken, de directeur Gemeentewerken, de aannemer en de bouwers – allemaal mannen – was er bij het project ook een vrouw betrokken: beeldhouwster Gra Rueb. Zij ontwierp de twaalf reliëfs waarmee de brug was versierd.

De brug lag ter hoogte van de Haagse Dierentuin die zich tussen 1863 en 1943 op de plek bevond waar tegenwoordig het provinciehuis staat. Daarom was gekozen voor scènes met dierenfiguren uit de fabels van La Fontaine. In eenvoudige maar rake vormen verbeeldde Rueb onder andere de fabels van De Haas en de Schildpad, De Kikker en de Os en De Twee Muilezels. De dierentuin en een deel van de brug moesten in 1943 wijken voor de Atlantikwall. De dierentuin verdween voorgoed, maar de brug werd na de oorlog hersteld, mét Ruebs reliëfs.

Achtergebleven kunstvorm

Gra Rueb werd in 1885 geboren in Breda in een gegoede familie. Ze begon al jong met tekenen en boetseren in een ateliertje op zolder. In de negentiende eeuw leerden veel meisjes uit welgestelde kringen tekenen en schilderen. Dat hoorde bij een goede opvoeding. In de eerste helft van de eeuw kregen ze vaak privéles en konden ze terecht op lokale tekenscholen, maar na 1850 werden ook kunstacademies meer en meer toegankelijk voor jongedames.

Ze kregen daar aanvankelijk afgezonderd van de mannen les. Dat vrouwen naar naaktmodel zouden werken, een essentieel onderdeel van de academische opleiding, was in het begin ondenkbaar. Ook Gra Rueb werd toen ze jong was met dit taboe geconfronteerd, vertelde zij later. Op een dag kwam haar vader bij haar op zolder. Niet omdat hij haar werk wilde zien, maar om haar een uitbrander geven: hem was ter ore gekomen dat zij naaktfiguren tekende en dat vond hij ongepast voor een jong meisje.

Schilderen en tekenen was voor vrouwen dus bepaald niet ongebruikelijk, maar dat

Dat vrouwen naar naaktmodel zouden werken, was lange tijd ondenkbaar

Gra Rueb professioneel beeldhouwster zou worden lag minder voor de hand. De beeldhouwkunst was in Nederland tot ver in de negentiende eeuw een enigszins achtergebleven kunstvorm, die veel minder werd gebezigd dan de schilderkunst.

Voor vrouwen kwam daar een extra hindernis bij: men vond beeldhouwen stoffig en vies werk, je kreeg er ruwe handen van en het was zwaar. Kortom, beeldhouwen werd gezien als een mannelijk beroep, niets voor jonge dames! Dit neemt niet

Portret van Gra Rueb uit 1935. Foto Mathieu Pieters/Haags Gemeentearchief

weg dat al verschillende vrouwen Rueb waren voorgegaan als beeldhouwster, zoals Saar de Swart, Jo Schreve-IJzerman en Thérèse van Hall.

Eervolle opdrachten

Ook Rueb liet zich niet door vooroordelen weerhouden. Op haar 26ste vertrok zij naar Den Haag om het vak te leren, niet op de Academie van Beeldende Kunsten maar in het atelier van beeldhouwer Toon Dupuis. Ongeveer vier jaar lang bracht hij haar beeldhouwtechniek en vakkennis bij. Om haar horizon te verbreden en haar vaardigheden te vergroten ging de ondernemende Rueb na haar leerjaren bij Dupuis een tijdje naar Parijs – opmerkelijk genoeg woedde toen de Eerste Wereldoorlog. Ze leerde er veel van de klassieke en moderne sculptuur die ze er zag en nam er les bij de beeldhouwer Antoine Bourdelle, een voormalig assistent van Rodin. Weer terug in Nederland vestigde Rueb zich voorgoed in Den Haag, waar ze al snel enkele eervolle opdrachten kreeg. Voor het nieuwe stadhuis van Rotterdam ontwierp zij in 1918 borstbeelden van koningin Wilhelmina en prins Hendrik – de stoelen waarop koningin en prins hadden geseerd deed Rueb nooit weg. De beelden werden in 1919 geplaatst.

In de loop der jaren volgden tientallen opdrachten, vooral voor portretbusten, maar ook voor monumenten, reliëfs, tuindecoraties, penningen en plaquettes. Daarnaast maakte Rueb kleine, vaak geestige sculpturen van vogels, katten, herten, vissen, apen en nog veel meer »

LEVENDE STANDBEELDEN VAN MODERNE SPORTERS

Net als dit jaar werden de Olympische Spelen honderd jaar geleden gehouden in Parijs. Om de Nederlanders daar vast warm voor te laten lopen – en meteen ook voor de Amsterdamse Spelen van 1928 – werd begin 1924 in Den Haag een revue op poten gezet: Op ter Olympiade. Hieraan werkten behalve de zanger-cabaretier Jean Louis Pisuisse en de schilder Willy Sluiter ook Gra Rueb mee: zij creëerde levende standbeelden van moderne sporters, geënt op voorbeelden uit de klassieke sculptuur. De opbrengst van de revue ging naar een fonds ten behoeve van de Nederlandse olympische atleten. Opmerkelijk genoeg deed Rueb zelf ook een keer mee aan de Olympische Spelen. Tussen 1912 en 1948 waren de Zomerspelen namelijk uitgebreid met een aantal kunstdisciplines. Zo konden ook kunstenaars strijden voor een olympische medaille en werden de 'elitaire' kunsten toegankelijk voor een breder publiek. Rueb zond in 1928 een beeld in van een bokser. Ze viel niet in de prijzen. Eveneens in 1928 werd naast het Olympisch Stadion in Amsterdam een beeld van Gra Rueb onthuld. De olympische groet was een eerbetoon aan Frits baron van Tuyll van Serooskerken, de eerste voorzitter van het Nederlands Olympisch Comité. Ongelukkig genoeg riep het beeld jaren later associaties op met de Hitlergroet. Daarom werd het in 2022 verwijderd en verplaatst naar een trappenhuis van het Olympisch Stadion.

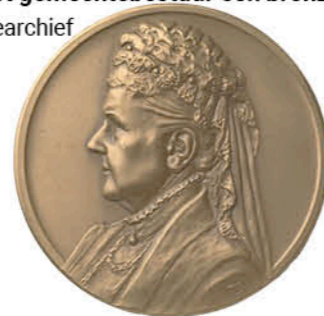
Scène uit de revue *Op ter Olympiade*, met rechts een door Rueb ontworpen levend beeld. Uit *De Revue der Sporten* van 26 maart 1924/Delpher.nl

Bij haar installatie als lid van de Raad van State op 7 februari 1956 krijgt prinses Beatrix van het gemeentebestuur een bronzen paardje van Gra Rueb. Anefo/Haags Gemeentearchief

dieren. Deze niet in opdracht gemaakte, levendige beeldjes werden doorgaans vlot verkocht, want Ruebs werk – deels realistisch, vaak ook meer gestileerd – sprak velen aan. Nederlandse musea namen haar werk op in hun collecties. Het Haags Gemeentemuseum (nu Kunstmuseum) kocht in 1939 een aantal van Ruebs dierplastieken.

Femmes Artistes Modernes
Gra Rueb was vanaf 1917 werkend

In 1929 ontwierp Rueb de bronzen penning Koningin Emma vijftig jaar in Nederland. Rijksmuseum Amsterdam

lid van Pulchri Studio en van de Haagsche Kunstkring. De clubgebouwen van deze kunstgenootschappen, gelegen aan respectievelijk het Lange Voorhout en de Lange Houtstraat, waren ontmoetingsplaatsen voor kunstenaars en kunstliefhebbers. Er vonden (verkoop)tentoonstellingen plaats, maar er werden bijvoorbeeld ook lezingen, muziekuitvoeringen en feesten georganiseerd.

Rueb was tevens een van de eerste leden van de Nederlandsche Kring

van Beeldhouwers (NKvB), die in 1918 werd opgericht om het belang van beeldhouwers en de beeldhouwkunst te dienen. Net als bij Pulchri en de Kunstkring waren mannen bij de NKvB veruit in de meerderheid, maar vrouwelijke beeldhouwers waren wel degelijk bezig met een opmars. Onder de 31 beeldhouwers die in mei 1918 exposeerden bij de Haagsche Kunstkring waren maar liefst tien vrouwen. Rueb toonde bij die gelegenheid een beeld van een danseresje en een kinderkopje.

In de door mannen gedomineerde kunstwereld zochten vrouwelijke kunstenaars elkaar op. Rueb vond in de eigenzinnige schilderes en grafisch kunstenaar Jeanne Bieruma Oosting een vriendin voor het leven. Hoewel Rueb niet echt een actief feministe lijkt te zijn geweest, zijn er wel aanwijzingen dat ze de vrouwenzaak steunde. Ze was lid van de Soroptimist Club, een vereniging van werkende vrouwen met een emancipatorische doelstelling, en ontwierp omstreeks 1931 het urnenmonument voor feministe Aletta Jacobs en haar echtgenoot. Ook deed ze mee aan tentoonstellingen met een feministisch oogmerk, zoals *Les femmes artistes de l'Europe*, in 1937 in Parijs georganiseerd door de Société des Femmes Artistes Modernes, en *Britse en Nederlandse vrouwen exposeren*, onder auspiciën van de Nationale Vrouwenraad, die in 1951 op verschillende plaatsen te zien was.

Medailles tot op zijn rug
Rueb werkte tot rond haar 75ste door. Toen moest ze vanwege fysieke problemen stoppen. In een interview uit 1967 met *Het Vrije Volk* kijkt ze terug op haar lange carrière. Ze vertelt

daarin onder meer hoe zij bij het maken van haar portretten te werk ging. Zo sprak ze tijdens het werken met haar modellen, 'dan konden ze ook niet inslapen'. Humoristisch is haar anekdote over een gezant van wie ze de 'praalzucht moest afremmen'. De man verscheen bij de poseersessie 'dermate behangen met ridderorden, cocardes en linten, dat zijn torso er geheel achter schuil ging. De medailles zaten bijna tot op z'n rug'. Op haar verzoek liet hij alleen de belangrijkste zitten. Met het zware mannenwerk

De stoelen waarop koningin en prins hadden geposeerd deed Rueb nooit weg

was het uiteindelijk wel meegevallen, constateert ze nuchter in hetzelfde interview: 'Nu ja, het echt zware werk heb ik nooit zelf gedaan.' Rueb ontwierp haar beelden in klei of gips en liet die vervolgens in brons, beton of cement gieten of door een uitvoerder (een 'practicien') in marmer of een andere steensoort hakken – zij was hierin overigens niet de enige. Zo werden de reliëfs voor de Dierentuinbrug in graniet uitgevoerd door de Haagse beeldhouwer George Graff. Mogelijk legde zij soms wel zelf de laatste hand aan het gehakte beeld. Snijden in hout deed Rueb ook regelmatig. En op een dag, toen de 'drang om plastisch te getuigen' zich spontaan aandiende, gebruikte ze zelfs een stuk brood om een tafelnoot te portretteren.

Reliëf op de Javabrug uit 1950/1951. Foto Marloes Huiskamp

BEELDEN VAN GRA RUEB IN DEN HAAG

Wie het werk van Gra Rueb eens van dichtbij wil bekijken, zou dat kunnen combineren met een fietstochtje door Den Haag, te beginnen in het Zuiderpark. Hier zijn twee van haar in beton gegoten beelden te vinden: bij de Marie Jungiusweg staat een nogal angstaanjagend uitzijnde Kat uit 1939 en bij de Mr. Droogleever Fortuynweg Vrouw (1941). In 1993 werden beide beelden beschadigd bij een kleine Haagse 'beeldenstorm', waarvan ook Haags Jantje van Ivo Coljé aan de Lange Vijverberg slachtoffer werd. Gelukkig konden de beelden worden hersteld.

In een van de vijvers van het Kunstmuseum zit op een platte steen een dikke, opgeblazen Pad (1928) in cement en niet ver daar vandaan staat op de hoek van de Willem Lodewijklaan en de Verlengde Tolweg een groot, trots bronzen Hert (1958). Dit dier is wat naturalistischer weergegeven dan de genoemde Kat en Pad. Over het Kanaal dat van de Prinsessegracht naar Scheveningen loopt ligt niet alleen de hierboven al vermelde Dierentuinbrug met Ruebs fabelreliëfs, maar ook, ter hoogte van de Javastraat, de Javabrug waarvoor Rueb vier reliëfs ontwierp met tafereelen uit Nederlands-Indië. Toen de voorstellingen van het verbouwen van rijst, thee, koffie en suiker in 1950/1951 werden geplaatst, was Indonesië inmiddels een onafhankelijke staat.

De laatste jaren van haar leven woonde Rueb in een appartement tegenover het Vredespaleis waar sinds 1924 haar borstbeeld van Bernard Loder stond, medeoprichter van het Permanente Hof van Internationale Justitie. Gra Rueb stierf op 26 december 1972 in Den Haag.

Uitgebreide informatie over Gra Rueb en haar werk is te vinden op een aan haar gewijde site: www.grarueb.nl